

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Аспірантура	Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Рік навчання	1
Спеціальність	В4	Вид дисципліни	Вибіркова
		Семестри	2

Семестр 2 (весна 2026)

ТЕОРІЯ І ІСТОРІЯ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Викладач	Алфьорова Зоя Іванівна, доктор мистецтвознавства, професор
Е-mail	al055@ukr.net
Заняття	за розкладом (дистанційно)
Адреса	к. 205, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон	057 706-02-81 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ТеорІстСМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *pdf*. Окрім роздруків для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультування з викладачем в стінах академії відбуваються після лекційних занять у робочі дні.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

1. Алфьорова З.І. Програма дисципліни «Теорія та історія сучасного мистецтва» для здобувачів вищої освіти третього рівня [Текст]. ХДАДМ, каф. ТiМ ; [розробник Алфьорова З. І.]. Х. : ХДАДМ, 2021, 16 с.
2. Алфьорова З.І. Візуальне мистецтво кінця ХХ - початку ХХІ століття : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав. : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Алфьорова Зоя Іванівна ; Харк. держ. акад. культури, 2008. 40 с.

3. Алфьорова З.І. Межі видимого. Становлення візуального мистецтва : монографія / З. І. Алфьорова ; М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури. — Х. : ХДАК, 2008. — 267 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Додаткові навчальні матеріали, слайди, ілюстрації тощо можна запропонувати переглянути за посиланням (спеціальні навчальні сервіси у мережі Інтернет та групах у ФБ «Про АРТ: дизайн, архітектура, театр, кіно», «Новини ХДАДМ»).

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є підготовка аспірантів до самостійного критичного аналізу теорії і історії сучасного мистецтва.

Завдання дисципліни полягають в ознайомленні аспірантів з основними критеріями мистецтвознавчого аналізу хронології та механізмів розвитку сучасного мистецтва, розумінні основних проблем наукової рефлексії щодо сучасного мистецтва. На лекційних і семінарських заняттях аспіранти набувають навички теоретичного аналізу та виявлення проблем в сфері розвитку сучасного мистецтва та публічного оприлюднення результатів такого мистецтвознавчого аналізу (статті, доповіді тощо).

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності: ЗК4.

Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфер мистецтва на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

- СК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері сучасного мистецтва та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з сфері мистецтва та суміжних галузей.
- СК2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері мистецтва, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
- СК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері мистецтва, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку сфері мистецтва..
- РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері сучасного мистецтва і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з мистецтва, отримання нових знань та здійснення інновацій.
- РН4. Планувати і виконувати теоретичні дослідження у сфері мистецтва та з дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного інструментарію та дотриманням норм професійної та академічної етики.

- РН5. Розуміти загальні принципи функціонування сучасного мистецтва, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері мистецтва та у викладацькій практиці.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається професійним аналізом теорії і історії сучасного мистецтва.

Дисципліна вивчається протягом 2 семестру 1-го курсу (3 кредити ECTS, в тому числі 22 лекційні години, 8 семінарських годин, 60 годин самостійної роботи. Формою контролю є диф.залик.

Всього дисципліна складається з 2 модулів та 11 тем.

Модуль 1. Теоретичні підвалини осмислення сучасного мистецтва

Тема 1. Вступ.

Тема 2. Методологічні підходи до дисципліни

Тема 3. Теоретичні підвалини осмислення сучасного мистецтва у першій половині ХХ ст.

Тема 4. Теоретичні підвалини осмислення сучасного мистецтва на порубіжжі ХХ ст.-ХХІ ст.

Тема 5. Автор в сучасному мистецтві.

Модуль 2. Сучасні арт-практики в хронологічному вимірі

Тема 6. Сучасна арт-практика як основа «тотального візуального».

Тема 7. Арт-практики першого етапу постмодерної доби

Тема 8. Арт-практики другого етапу постмодерної доби

Тема 9. Основні стратегії Я-проекування в сучасному мистецтві

Тема 10. Візуальне-медіальне-віртуальне в сучасному мистецтві

Тема 11. Сучасне мистецтво в контексті міжкультурного та крос-мистецького діалогу.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- Аспірант повинен знати хронологію розвитку теорії та практики сучасного мистецтва;
- Аспірант повинен орієнтуватись в специфіці розвитку арт-практик сучасного мистецтва в кожному з зазначених програмі дисципліни періодах;
- Аспірант повинен мати навички мистецтвознавчого аналізу основних стратегій Я-проекування в сучасному мистецтві;
- Аспірант повинен орієнтуватись в конкретних художніх проявах тріади «візуальне-медіальне-віртуальне» в сучасному мистецтві
- Аспірант повинен вміти аргументовано аналізувати прояви сучасного мистецтва в контексті міжкультурного та крос-мистецького діалогу.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних та семінарських занять. Практичні та лабораторні заняття не передбачені. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення семінарських завдань та закріплення лекційних тем. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за лекційними темами дисципліни в контексті власного наукового дослідження (теми дисертації). Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є диф. залік. Для отримання диф. заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи. Для тих аспірантів, які бажають покращити результат, передбачені письмові контрольні питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
Відмінно	90–100	A	A+ 98–100	Задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	Незадовільно	35–59	FX
Добре	82–89	B		Незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як аспірантам, так і викладачу. За необхідності аспірант має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім заліку). Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю з аспірантами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтвержені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо аспірант пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Аспіранти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, аспірант втрачає право отримати бали за тему. Якщо це відбулось в процесі заліку — аспірант отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

Весняний семестр

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
Згідно розкладу	1	Лекція	<i>Тема 1.</i> Вступ.	2	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	2	Лекція	<i>Тема 2.</i> Методологічні підходи до дисципліни	2	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	3	Лекція+ семінар	<i>Тема 3.</i> Теоретичні підвалини осмислення сучасного мистецтва у першій половині ХХ ст.	2+1	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	4	Лекція+ семінар	<i>Тема 4.</i> Теоретичні підвалини осмислення сучасного мистецтва на порубіжні ХХ ст.- ХХІ ст.	2+1	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	5	Лекція+ семінар	<i>Тема 5.</i> Автор в сучасному мистецтві	2+2	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	6	Лекція	Сучасна арт-практика як основа «тотального візуального».	2	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	7	Лекція	Арт-практики першого етапу постмодерної доби	2	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	8	Лекція+ семінар	Арт-практики другого етапу постмодерної доби	2+ 1	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово

	9	Лекція + семінар	Основні стратегії Я-проектування в сучасному мистецтві	2+ 1	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	10	Лекція+ семінар	Візуальне-медіальне-віртуальне в сучасному мистецтві	2+ 1	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово
	11	Лекція + семінар	Сучасне мистецтво в контексті міжкультурного та крос-мистецького діалогу.	2+ 1	Виконання завдання самостійної роботи	Письмово

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Змістовий модуль	№ теми, завдання	Форма звітності	Максимальна кількість рейтингових балів
1	2	3	4
II семестр			
1	Тема 1	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 2	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 3	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 4	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 5	Поточний контроль	0-7,3
2	Тема 6	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 7	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 8	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 9	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 10	Поточний контроль	0-7,3
	Тема 11	Поточний контроль	0-7,3
		Підсумковий контроль	0– 20
	Всього за курс		0–100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
А+	20	40	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
А	17–19	37–39	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
А-	16	36	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна,

			без помилок
В	12–15	32–35	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
С	8–11	22–31	Аспірант в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматуванням
D	4–7	10–21	Аспірант не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуванням
Е	1–3	1–9	Аспірант в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність аспіранта під час семінарських занять (3), виступ на конференції або публікацію статті за темою дослідження, виконані в межах дисципліни (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

1. Алфьорова З.І. Візуальне мистецтво кінця ХХ - початку ХХІ століття : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав. : спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури» / Алфьорова Зоя Іванівна ; Харк. держ. акад. культури, 2008. 40 с.
2. Алфьорова З.І. Межі видимого. Становлення візуального мистецтва : монографія / З. І. Алфьорова ; М-во культури і туризму України, Харк. держ. акад. культури. — Х. : ХДАК, 2008. — 267 с.
3. Алфьорова З.І. Основні стратегії Я-актуалізації митців візуального мистецтва в Україні (остання третина ХХ-початок ХХІ ст.) / Алфьорова З. І. // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистец. [Сер.]. Мистецтвознавство: [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки України, Харк. держ. акад. дизайну і мистец. — Х., 2010. — № 7. — С. 74-78. — Бібліогр.: 10 назв.
4. Алфьорова З.І. Термінологічні ігри щодо візуальних мистецтв / Зоя Алфьорова // Мистецтвознавство України: зб. наук. пр. / Акад. мистец. України, Ін-т пробл. сучас. мистец. — К., 2009. — Вип. 10. — С. 166-170. — Бібліогр.: 10 назв.
5. Алфьорова З.І. Оновлення методологічних засад в осмисленні сучасних процесуальних візуальних художніх форм [Текст] / Алфьорова З. І. // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв ; [редкол.: Боднар О. Я., Гребенюк Н. Є., Зборовець І. В. та ін. ; за ред. Даниленка В. Я.]. — Х., 2012. — С. 54-57. — (Мистецтвознавство ; № 11)
6. Алфьорова З.І. Художній рейдерінг як інструмент перетворення зображального простору. // З. І. Алфьорова // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистец. [Сер.] Мистецтвознавство : [зб. наук. пр.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Харк. держ. акад. дизайну і мистец. — Х., 2016. — № 1. — С. 6-8.

7. Алфьорова З.°І. Проблема переосмислення методологічних засад як смисловий стрижень сучасного мистецтвознавства // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Знакові постаті вітчизняної гуманітаристики у національно-культурному самоствердженні України» (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (25 травня 2017 р.) — Київ, 2017. — С. 11.
8. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ століття / ІПСМ АМУ; Ред.-упоряд. О. О. Авраменко; Редкол.: В. Д. Сидоренко (голова), О. О. Авраменко, В. Я. Даниленко та ін.: У 2 кн. — К.: Інтертехнологія, 2006. Кн. 1. 544 с.: іл.
9. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ століття / ІПСМ АМУ; Ред.-упоряд. О. О. Авраменко; Редкол.: В. Д. Сидоренко (голова), О. О. Авраменко, В. Я. Даниленко та ін.: У 2 кн. — К.: Інтертехнологія, 2006. Кн. 2. 656 с.: іл.
10. Нариси з історії українського дизайну ХХ століття: Збірник статей / ІПСМ НАМ України; За заг. ред. акад. М. І. Яковлева; Редкол.: В. Д. Сидоренко (голова), А. О. Пучков, О. В. Сіткарьова та ін. — К.: Фенікс, 2012., 256 с.: іл.
11. Криволапов М. О. Про мистецтво та художню критику України ХХ століття: Вибрані статті різних років. Кн. І: Формування та розвиток національної мистецької школи і мистецтвознавчої науки в Україні ХХ століття / ІПСМ АМУ. К.: Видавничий дім А+С, 2006. , 268 с.: іл.
12. Мусієнко Н. Мистецтво Майдану / ІПСМ НАМ України. , К.: Р. К. Майстер-принт, 2015. 96 с.: іл.
13. Петрова О. Третє Око: Мистецькі студії (Монографічна збірка статей) / ІПСМ НАМ України. К.: Фенікс, 2015. 480 с.
14. Романенкова Ю. В. Мироззренческие универсалии периодов stilwandlung в мировом художественном процессе / ИПСИ АИУ., К.: Химджест, 2009, 276 с: 16 л. вкл.
15. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть / ІПСМ АМУ. К.: ВХ[студіо], 2008. ,188 с.: іл.
16. Смирна Л. В. Століття нонконформізму в українському візуальному мистецтві: Монографія / Ін-т проблем сучасного мистецтва НАМ України. , Київ: «Видавництво «Фенікс», 2017, 480 с.
17. Соловійов О. І. Турбулентні шлюзи: Збірник статей / ІПСМ АМУ. К.: Інтертехнологія, 2006, 192 ст.: іл.
18. Тузов В. О. Історичний контекст культуротворчих інновацій / ІПСМ НАМ України. — К.: НВП «Інтерсервіс», 2013, 144 с.
19. Федорук О. К. Перетин знаку: Вибрані мистецтвознавчі статті / ІПСМ АМУ: У 3 кн. — К.: Видавничий дім А+С, 2006. — Кн. 1: Історія та теорія мистецтва. Постаті. Народна творчість. 260 с.: іл.
20. Чепелик О. В. Взаємодія архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій, або Мультимедійна утопія / ІПСМ АМУ. ,К.: Химджест, 2009. 272 с.: іл.
21. Bishop, Claire. Artificial Hells: Participatory Art and the Politics of Spectatorship. London: Verso, 2012.
22. Bourriaud, Nicolas. Relational Aesthetics. Dijon: Les Presses du Réel, 1998.

23. Bourriaud, Nicolas. *The Radicant*. New York: Lukas & Sternberg, 2009.
24. Enwezor, Okwui, Nancy Condee, and Terry Smith (eds.). *Antinomies of Art and Culture: Modernity, Postmodernity, Contemporaneity*. Durham: Duke University Press, 2008.
25. Foster, Hal, Rosalind Krauss, Yve-Alain Bois, and Benjamin H. D. Buchloh. *Art Since 1900: Modernism, Antimodernism, Postmodernism*. New York: Thames & Hudson, 2016.
26. Groys, Boris. *Art Power*. Cambridge: MIT Press, 2008.
27. Joselit, David. *After Art*. Princeton: Princeton University Press, 2012.
28. Smith, Terry. *What Is Contemporary Art?* Chicago: University of Chicago Press, 2009.
29. Stallabrass, Julian. *Contemporary Art: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
30. Vergne, Philippe. *Yayoi Kusama: Infinity Mirror Rooms*. New York: Prestel Publishing, 2017.

Допоміжна

1. Ackott R. *The Architecture of Ceberception* / R. Ackott // *Leonardo Electronic Almanac*. — Vol. 2. , 1994. ,No 8.
2. Barclay P. *Computer Art: Contradiction in Terms?* / P. Barclay // *N.Y. Arts Magazine*. — 2004. ,Sept.-Okt.
3. Carlson W. *A Critical Story of Computer Graphics and Animation* / W. Carlson // *The Department of Industrial Interior and Visual communication of the College of Arts of The Ohio State University.*, 2003.
31. Landsdown J. Schofield S. *Expressive Rendering: A Review of Non-Photorealistic Techniques* // *IEEE Computer Graphics and Applications*, 1995, Vol. 15. , No 3. ,P. 29–37.